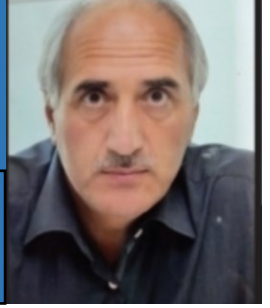

SABRİ ESAT SİYAVUŞGİL ŞİİRİ, ÇEVİRİLERİ VE MEKTUPLARI

ŞABAN
KUMCU

Doğduğumuz ve büyüdüğümüz evin her köşesi, düşüncelerimizin, hatıralarımızın, hayallerimizin, oluştuğu, bizi hayata bağlayan mekanlardır. Odaları, koridoru, tavanı, bodrumu, balkonu, bahçesi anılarımızın saklandığı, sığınma yerleridir. Üzüntü ve sıkıntılarımızdan uzaklaşıp huzur bulduğumuz evlerimizde, bizimle mekân arasında büyük bir etkileşim vardır. Bazen bizim ruhumuz mekâna, bazen de mekânın ruhu bizim içimize siner. Yaşadığımız evlerde izler bırakırız. Eşyaların iç dünyamızda bir karşılığı vardır. Evimiz, ruhumuzun dinlenip sakinleştiği bir yer olabileceği gibi, çatışma alanımız da olabilir.

Geçmişte yaşadığımız kötü hatıralardan bugünkü halimize kadar, içinde bocaladığımız çıkmazlardan ve çelişkilerden bizi kurtaran yegâne sığınağımız evimizdir. Türk edebiyatında, bu konu çokça işlenmiş, *konusu sadece “ev” olan şiirler ve kitaplar yazılmıştır. Başta Behçet Necatigil gibi, “Yedi Meşalecilerden” Sabri Esat Siyavuşgil ve Ziya Osman Saba da ev temasını en çok işleyen şairimizdendir. Onlara adeta “evler” şairi diyebiliriz. Hayatlarının odak noktası evleri olmuştur. Hilmi Yavuz, “Behçet Necatigil’in evi dünyadan büyüktür” der.*

“*Yedi Meşale*” topluluğunun *orijinal* şairi olarak kabul edilen, *Sabri Esat Siyavuşgil*, şair, eleştirmen, psikoloji-pedagoji profesörü, yazar ve çevirmendir. Nevi şahsına münhasır bir ilim ve fikir adamıdır. **Prof. Dr. Fuat Köprülü**’ye göre “*eşine az rastlanır, cidden çok geniş kültürlü bir insandır. Şiirlerinin konusunu tabiat, eşya, ev, insan ve insanın eşya ile ilişkisi oluşturur. Fransa’da eğitim yaparken bir yandan da “Yedi Meşaleciler” dergisinde şiirleri yayımlanır. Hayal yanı güçlü olan şiirler yazmış, Yedi Meşale, Muhit ve Varlık dergilerinde yayımlanan şiirlerinden kırk*

dördünü seçerek 1933 yılında “*Odalar ve Sofalar*” adıyla yayımlamıştır.

Behçet Necatigil, Sabri Esat Siyavuşgil’in şiirini “ekspresyonist” bir ressam gibi, eşya ve görünüm tasvirlerinde yeni, canlı şiirler” olarak tanımlar. Ev, oda, eşya ve insan arasında ilişkiler kuran Siyavuşgil, şiirlerinde derin yalnızlığını, içe dönük, melankolik mısralarla dile getirirken, bir yandan da tasvirci bir dille dış dünyayı resmeder. Yaşar Nabi Nayır; onun şiirlerinde, “Ahmet Haşim sembolizminin tersine, müzikten çok renge önem veren, kulaktan çok göze hitap eden bir şeyler vardı” der. “Ziya Osman Saba’da; “şairin ne mükemmel ve yeni bir duyuruş tarzı var” diyerek Siyavuşgil’in üslubuna duyduğu hayranlığı dile getirir. Mehmet Kaplan, Siyavuşgil’i her beytinde ayrı bir mecaz kullanan Divan şairlerine benzetir.

Sabri Esat Siyavuşgil, (1907 -1968) İstanbul’da doğdu. İlkokulu Antalya’da okudu. Orta öğrenimine Kadıköy Sultanisi, İstanbul Erkek Öğretmen Okulu ve İstiklal Lisesi’nde devam etti. İstiklal Lisesi son sınıftayken Fransa’ya gitti. Dijon ve Lyon Üniversiteleri’nde felsefe ve psikoloji öğrenimi gördü. Orada doktorasını yaptı. 1932’de yurda döndükten sonra, Gazi Terbiye Enstitüsü’nde felsefe dersleri verdi. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi’nde Genel Psikoloji dalında doçent, 1942 yılında da profesör oldu. Ömrünün sonuna kadar bu görevini devam ettirdi.

Bu yazımızda, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın yanı sıra “evler şairi” olarak kabul ettiğimiz, Sabri Esat Siyavuşgil, Ziya Osman Saba ve Behçet Necatigil’in şiirlerinden örnekler sunacağız.

Sabri Esat SiYAVUŞGİL

Odalar ve Sofalar

*Evler bir nara benzer / Nar tanesi sofalar,
Akşam, yol gibi gezer / Sükûn, su gibi odalar.*

*Odada yığın yığın / Gölgenin salkımları
Sofada yalnızlığın / Duyulur adımları,*

*Oda, içinden duyar / Oluktan düşenleri
Sofa, geceyi oyar / Dinler merdivenleri.*

*Toplar odam kuş gibi / Sofamın laflarını,
Birer bibloymuş gibi / Süsler boş raflarını.*

*Beni duvar boyunca / Bir kum gibi ufalar
Odam uyku dolunca / Uyumayan sofalar.*

Sabri Esat Siyavuşgil

*Sabri Esat Siyavuşgil'de ev, yalnızlığın
sembolüdür. Şairin evinde eşyalar, odalar ve
sofalar insan gibi, konuşan, hareket eden canlı
nesnelerdir. Yolculuk şiirinde de koltuklar
konuşur. Şairin gitmesini istemez.*

Yolculuk

*Bir yaz günü odamda kaparken bavulumu
Çekecek koltuğumun parmakları kolumu
Her zamanki sesiyle bana “otur” diyecek.*

.....

Sabri Esat Siyavuşgil

Oda

*Ayna, bir hiyabanın ucu gibi duvarda
Ve gölgem, gölgesinde sakın yürüyor gibi
İçinde adım adım benden uzaklaşmada.*

.....

*Bir köşeyi dönüyor aynada adımlarım
Ve yine görünüyor aynada adımlarım,
Serseri bir kırlangıç nasıl gezerse camda.*

.....

*Aynada kayboluyor gölgemin son çizgisi;
Odada halı gibi bütün bir günün is,İ
İçimde bir şamdanı üflemek ihtiyacı...*

Sabri Esat Siyavuşgil

*Sabri Esat Siyavuşgil, “Oda” şiirinde
eşyaları onun odada yalnızlığını paylaştığı
nesnelerdir. Eşyaların yansıması onun gölgesi
gibidir. Ayna gezindiği yollarda şairin gölgesi
olur ve onun tek başına, derbeder, amaçsız
yürüyüşüne eşlik eder. Akşam odanın*

*parlaklığının kaybolup, karanlığın çökmesiyle
gölgesi seçilmez olan eşyaların görülememesi,
şairde şamdanı üfleyip, derin yalnızlığına
gömülmek isteği uyandırır. Şair şiirinde,
yalnızlığını ve bitmeyen sıkıntılarını eşyalar
üzerinden dile getirir. Şehir hayatı yalnızlaşan
insanı içinden çıkılması güç boşluklara
düşürmüştür. Onun evinde paylaşılacak
saadetler yoktur. Ev halkı, ailesi, büyüttüğü
çocukları, mutlu hatıraları yoktur. Ev, eşyalarla
konuşulan, onların gölgesinde dolaşan ve
onların sayesinde hayaller kurulan bir
mekandır.*

Bir Saksı ve Bir Akvaryum

*Odamda bir saksıyla billur bir akvaryum var,
Birin sularında gözüm dinlenir baksam,
Ötekiyle çam altı gibi serindir masam.*

.....

*Ve ben iç sıkıntımı böylece oylarım;
Saksının gölgesinde gezinir rüyalarım,
Varsın artık üstüme kilitlensin dört duvar.*

*Süzülüp bu suların parlak mahfazasında,
Uzun yolculuklarım ne yapsın akmasın da
Odamda bir saksıyla billur bir akvaryum var.*

*Siyavuşgil, saksıya ve akvaryuma
dalarak, kasvetini dağıtmaya çalışır, hayaller
kurar. Saksının yeşilliği, kırları hatırlatması,
çam ağaçlarının gölgesinde rüya görmesi
“saksı”ya bakarken hissettiği duygulardır.
Akvaryumu seyre dalınca, denizlerde yaptığı
uzun yolculukları düşünür ve uzakları hayal
eder. Derin düşüncelere dalar. Dört duvar
arasında olsa da eşyaları onun hayal kurması
için en elverişli nesnelerdir. **Ahmet Hamdi
Tanpınar da** evini, eşyanın aksiyile tılsımlı bir
uykudan uyandığı yer olarak tasvir eder.
Tanpınar’a göre; sahiplendiğimiz evlerimiz
bizim, **“eşyaya sinen, ömrümüzün rüyasıdır.”**
İnziva yerlerimiz, yalnızlık mekanlarımızdır.*

Her Şey Yerli Yerinde,

*Her şey yerli yerinde, havuz başında servi
Bir dolap gıcırıyor uzaklarda durmadan,
Eşya aksetmiş gibi tılsımlı bir uykudan
Sarmaşıklar ve böcek sesleri sarmış evi*

*Her şey yerli yerinde, masa, sürahi, bardak,
Serpilen aydınlıkta dalların arasından
Büyülenmiş bir ceylan gibi bakıyor zaman
Sessizlik dökülüyor bir yerde yaprak yaprak.*

.....
Belki rüyalarındır bu taze açmış güller,
Bu yumuşak aydınlık dalların tepesinde.
Bitmeyen aşk türküsü kumruların sesinde;
Rüyası ömrümüzün çünkü eşyaya siner.

He şey yerli yerinde bir dolap uzaklarda
Azapta bir ruh gibi gıcırıyor durmadan,
Bir şeyler hatırlıyor belki maceramızdan
Kuru güz yaprakları uçuşuyor rüzgârda.
Ahmet Hamdi Tanpınar

Tanpınar, bu şiirinde eşyaya, kendi
duygu halini yükleyerek, ruhuyla evi arasında
bir ilişki kurar. Eşyalara, ağaçlara, yapraklara,
sarmaşıklara, gıcırdayan dolaba, masaya,
bardağa, sürahiye bakarak, nesnelere özel bir
anlam yükler.

Türk edebiyatında, *Yedi Meşaleciler*
grubunun bir diğer üyesi olan **Ziya Osman**
Saba'da ev, eşya, aile, oda ve mekânla insanın
özel ilişkisi üzerine şiirler yazar. Evini, odasını,
eşyalarını her şeyin üstünde tutar. Eşyalarına
aidiyetine sığır. Kendini bu evde
geliştirmiştir. Dış dünya ile uzlaşamayan
ruhunu evine sığınarak koruma altına alır ve
kendi geçmişine bir ayna tutar. “*Ne Oldu?*”
şiirinde bu duygularının izlerini görürüz.

Ne Oldu?

Odamız kararırken indirdiğim perdeler,
-Çarşının gittikçe artarken gürültüsü-
Gelip kenarına oturduğun minder,
Genç kızken işlediğin masa örtüsü,
Yeşil abajurla lambamız,
Küçük sobamız,
Anlatsanız,
Ne oldu o geceler, eski akşamlarımız?
Ziya Osman Saba

Ziya Osman Saba, geçmişteki evini ve
orada yaşananları hatırlayıp, anarken,
gelecekte yapmayı hayal ettiği “*Beyaz Ev*” ve
bu evin değerini huzur, mutluluk ve birliktelik
olarak görür. Şairin evi, onun içe dönük
hayatında güvende olacağı yerdir.

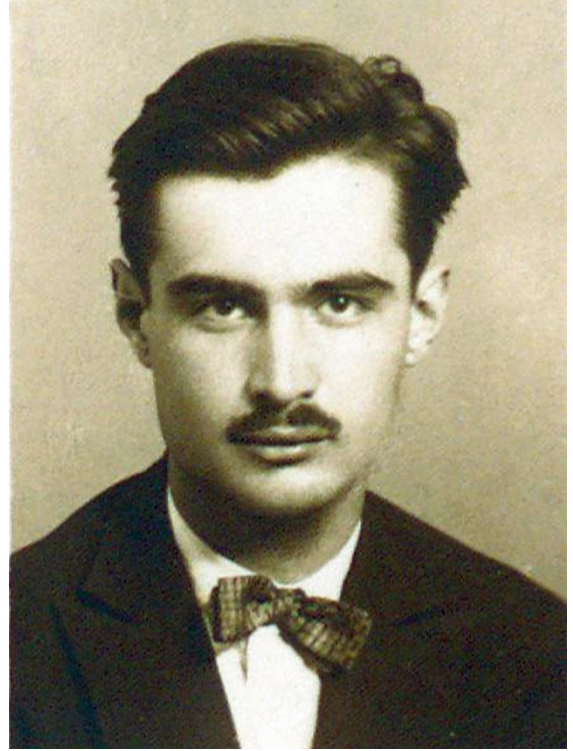
Beyaz Ev

Gözlerimin önünde hep aynı beyaz ev,
Her dağ yamacına kurduğum,

Beliren her su kenarında,
Pembe damlı, yeşil panjurlu, balkonlu,
Balkonuna tırmanan sarmaşık,
Gece pencerelerinden sızacak ışık,
Kışın tütecek bacası.

.....
Hep geçireceğiz içimizden;
Hayat beraber, ölüm beraber...

Ziya Osman Saba

Ziya Osman Saba

Şair, “*Yeryüzünde*” şiirinde daima bir yere ait
olmak ister ve evin bir saadet yuvası olmasını
arzu eder.

Yeryüzünde

Bir dikili ağacım olsaydı yeryüzünde,
Akasya, hurma, kavak,
Sığınmak için gölgesine
Bir dal, bir yaprak...

.....
Bir ağaç gölgesi, bir rüzgâr öteden,
Allah'ım! Gürültüsüz üstünde,
Kavgasız, gürültüsüz, üstünde,
Mesut olunacak.

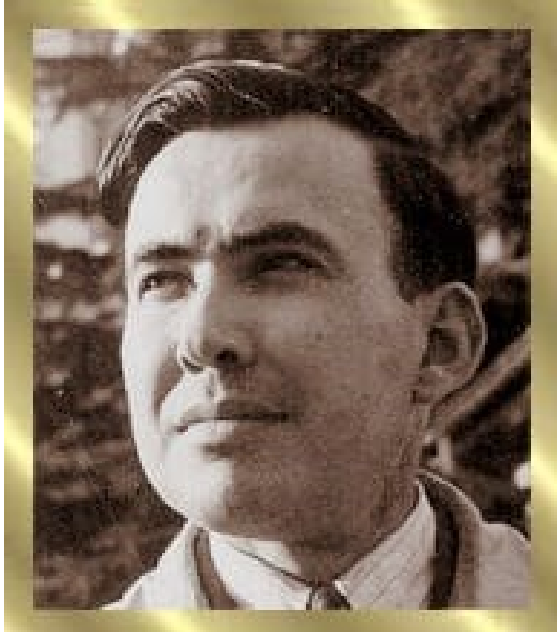
Ziya Osman Saba

Bir Oda Bir Saat Sesi

*Bir oda, içinde bir saat sesi,
Hayatın sırtımdan giden pençesi,
Ve beni maziye götüren bir el,
Eski günlerimiz sessiz ve güzel...*

*Bulduğum kayıplar, her günkü yerin,
İşte konsol, ayna, köşe minderin,
Seccaden, tespihin, namaz başörtün,
Bir şey değişmemiş, sanki daha dün.*
Ziya Osman Saba

*Ziya Osman Saba, üzerinden ne kadar
sene geçerse geçsin bir zamanlar yaşadığı
mekânın hep aynı kalmasını ister.*

Behçet Necatigil

Behçet Necatigil ise şiirleri için şöyle der: “Ben mum alevinde pervane gibi hep aynı odakta yazdım şiirlerimi. Ev ve her günkü hayatım. Ziya Osman Saba, bana evin, ocağın vazgeçilmezliğini, kişinin ancak evinde oluşabileceğini öğretti.” Necatigil, Cengiz Sokak’ta ahşap, küçük bir evin tahta merdivenlerle çıkılan tavan arasındaki odasında şiirlerini yazar. Bu daracık mekân, dünyaya açıldığı yerdir. Şair, önce odasından çıkar, sonra evinden, sonra şehirden, sonra ülkesinden. Yaşarken olgunlaşır, yoğunlaşır, coşar, yetkinleşir. Önce ülkesine döner, sonra şehrine, sonra evine, sonra odasına...

Evin Halleri...

.....
*Evin -de hali, saadet
Isınmak ocaktaki alevde,
Sönmüş yıldızlara karşı
Işıklar varsa evde.*

*Evin -den hali, uzaktasınız
Hatta içinde yaşarken,
Aşkların, ölümlerin omzunda
Ayrılmak varken evden.*

Behçet Necatigil

Sabri Esat Siyavuşgil’in Fransızcadan Çevirileri

Sabri Esat Siyavuşgil, on yıl kadar süren şiir yolculuğunu 1937’de sonlandırır. Ancak şiirden koptuğu söylenemez. Daha sonraki yıllarda, şiir yazarken gösterdiği yeteneğini, tercümelerinde fazlasıyla gösterir. Fransızca’yı çok iyi bilen Siyavuşgil, Fransız şiirinin bütün inceliklerine hakimdir. Çevirilerinde şiirlerin en ince nüanslarına kadar iner, duygu geçişlerini yakalar. Ölçü, kafiye, ton, ritim ve mısra sonlarındaki ses benzerlikleriyle şiirleri akıcı hale getirir. *Siyavuşgil, Fransız sembolistlerinin anlaşılması güç, kapalı şiirlerini, şiirin ruhuna ve anlamına en uygun bir biçimde tercüme etme başarısını göstermiştir.* Dünya edebiyatının hayranlıkla okuduğu ve ezberlediği bu anlaşılması zor şiirlere, Türkçe’nin tadını, lezzetini vermiştir.

Şiir eleştirmenleri, onun, Fransızcadan yaptığı şiir, hikâye ve tiyatro tercümelerinin, asıl metnin özüne, ruhuna ve diline en uygun, en adapte çeviriler olduğunda hemfikirler. Fransız şiirinin iki büyük sembolist şairi **Charles Baudelaire ve Paul Valery’den** yaptığı çeviriler, Türkiye’de bu şairlerin çok sevilmesini sağlamıştır. Siyavuşgil’in çevirilerinden bu şiirleri okurken, **Yahya Kemal’in** hafızalarda iz bırakan beyitlerinden aldığımız hazzı alırız. O derece akıcı, anlaşılır ve liriktir. **Siyavuşgil’in 1942 yılında Edmond Rostand’dan dilimize çevirdiği ünlü sahne eseri, Cyrano de Bergerac da** son derece başarılı bir çeviridir. Bu tiyatro eseri çok beğenilmiş, yıllarca sahnelerimizden inmemiştir.

Siyavuşgil'in temiz bir üslubu vardır. Her fırsatta Türkçeyi korumanın ve zenginleştirmenin önemini anlatmış, dilde sadeleştirme hareketlerine karşı çıkmıştır. Dilin kendi doğal seyri içinde sadeleşeceğini söyleyen Siyavuşgil, kelime tasfiyeciliğinin Türkçeyi fakirleştirdiğini vurgulamıştır. Siyavuşgil, Fransa'da okurken Türkiye'deki yayınları sıkı sıkıya takip eder. 1920'li ve 1930'lu yıllarda *Yaşar Nabi Nayır*'la mektuplaşır. Bir mektubunda, *Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar"* şiiri yayımlanır yayımlanmaz, şiir kitabını İstanbul'dan getirttiğini yazar. Mektubunda; o yıllarda edebiyat çevrelerinin henüz tam anlayamadığı, *Necip Fazıl ve Kaldırımlar* şiiriyle ilgili şunları yazar:

Charles Baudelaire'in "Kötülük Çiçekleri" şiirini yeniden gözden geçirdiğim zaman, *"Kaldırımlar"* şiiri ile şaşılacak derecede birbirine benzediğini gördüm. İki eser arasındaki tek fark *"Kötülük Çiçekleri'nin" Fransızca olmasıdır.* *Siyavuşgil, Necip Fazıl'ın birçok şiirinin aynısını Baudelaire'de bulmuştur.* Başka örnekler de verir. *Kısakürek'in "Hortlak" adlı şiiri, Baudelaire'in kitabında "Hayalet" başlığıyla bulunmaktadır. Kaldırımlardaki "Ölümler" Kötülük Çiçeklerinde "Yalnız Ölü" adıyla yer alır. Fransız edebiyatında, modern Türk edebiyatının kaynaklarını keşfetmek Siyavuşgil'i çok şaşırtmıştır.*

Cemil Meriç

Sabri Esat Siyavuşgil, Cemil Meriç'in Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda hocasıdır. Cemil Meriç'in 1946 yılında İstanbul Üniversitesi'ne Fransızca okutmanı olarak girmesine de yardımcı olmuştur. Cemil Meriç, "tam iki buçuk yılımı harcadım, dil yönünden en güzel tercümem" dediği Hernani çevirisini, Siyavuşgil'e "Cyrano de Bergerac" olmasaydı, Hernani de olmazdı ithafıyla gönderir. Victor

Hugo'nun "Hernani" başlıklı dramı, Romantizmin, Klasizme bir başkaldırısıdır. Klasizm'in kalesi olan "Comedie Française" tiyatrosunda sahnelenir. Edebiyat tarihinde "Hernani Savaşı" olarak anılan gösteri, sözlü sataşmaların, itişip-kalkışmaların arasında Romantiklerin zaferiyle tamamlanır.

Siyavuşgil'in ifadesiyle "Hernani gerçekten "Fransız Romantizminin ilk meydan muharebesi ve ilk zaferidir. "Siyavuşgil, Cemil Meriç'in Victor Hugo'dan yaptığı "Hernani" tercümesi hakkında, edebiyat tarihine geçecek unutulmaz bir makale yazar.

"Hernani tercümeni sayfa sayfa okudukça, bilsen sana ne kadar acıdım, kendimi ne kadar suçlu hissettim. Manzum tercüme, hem de Victor Hugo'dan. Fransız romantizminin ilk meydan muharebesi ve ilk zaferi. Cihan edebiyatına şeref veren bir abide.! Kim bilir ne kadar göz nuru döktün, kaç gece uykusuz kaldın, bir mısranın inadı, bir kafiyenin serkeşliği kim bilir sana ne kadar ızdıraba mal oldu. Bu sancıları ben de tattım da bilirim. Güzel tercümeni okurken, o eski günleri yeniden yaşar gibi oldum ve üzüldüm. Eğer büyük bir tevazuyla bana ithafında söylediğin bibi, bu yolda sana örnek olmuşsam, bilmeyerek sana kötülük etmişim, göz nuruna kıymışım, seni bir hülyanın, bir vehmin kurbanı etmişim.

Belki şimdiden ayılmışsındır ama ben yine sana hakikatin bilançosunu çıkarıvereyim. Maarif vekaleti, bu ömür törpüsü himmetinin maddi karşılığını mısralardaki kelimeleri birer birer sayarak düzyazı hesabına ödeyecektir. Eline verecekleri birkaç yüz liradan kâğıt ve daktilo masraflarını çıkardıktan sonra, avucunda kalana bakma utanırsın. Sakın ikinci baskı ümidine de düşme. O *Hernani'nin kardeşi Ruy Blas* üç bin mevcudunu on yılda tüketemedi. Manevi mükafata gelince, ona da fazla bel bağlama. Bir maarif madalyası yok ki verilsin. Gazetelerimizde ne yer ne de heves kaldı ki bu yaman emeğin takdir edilsin. Baş bir tekkeye bağlı olmayan edebiyat mecmuamız çıkmıyor ki anandan öğrendiğin Türkçe ile vezin ve kafiye kullanmak cüretini hoş görerek sana iltifatta bulunsun.

Ama bir teselli noktası var. Sabreder de beklersen, bundan üç asır sonra bir müsteşrik çıkar, benim *Ruy Blas* ile senin *Hernani*

tercümeni bir kütüphanede keşfeder, ilim ve edebiyat alemine tanıtır, o zaman Garplılar: - Vay, *Victor Hugo* üç asır evvel Türkiye’de manzum olarak tercüme edilmiş de haberimiz yokmuş, derler. İşte maddi ve manevi mükafatlarının bilançosu! Sen tut da dedikodu muharriri olacağına, manzum tercümeler yap. *Mayk Hammer*’e dudak bük de *Victor Hugo*’yu seç.

Olacak şey mi bu, *Cemil Meriç*! Bu emeği pehlivanlığa verseydin, Kırkpınar’da başa güreşir, altın saat kazanırdın. Futbola himmet etseydin, şu mevsimde en az yirmi bin liraya transfer olurdun. Şarkı söylemeyi öğrenseydin, Pırlanta gazinosunda gecesine bin lira kıvırırdın. Resmini gazetelerin ilk sayfasına basarlardı. Gittiğin yerde itibar görürdün, kimse arkandan “edebiyatçı” diyerek seninle zevklenmezdi. Bu cevherini neden başka yerde göstermedin de ille iğne ile kuyu kazmayı ve üstelik bizden iltifat beklemeyi denedin, a çocuk! Etrafına hiç bakmadın mı? *Mösyö Seguin*’in *Keçisi* hikayesini de bilmez değilsin, hani. Keyfinin istediğini yapmak sevdasıyla kurda yem olan o keçinin misali de seni

ürkütmedikten sonra, sana felah yoktur, zavallı Meriç’im! Sanki sana yok da bana var mı? O da ayrı hikâye..!”

Yazımızı, *Sabri Esat Siyavuşgil*’in ***Paul Valéry***’den edebiyatımıza armağan ettiği “*Deniz Mezarlığı*” şiirinin bir bölümüyle tamamlıyoruz.

Deniz Mezarlığı

.....
*Güzel sema, hakiki sema, değişiyorum,
Bak! Ne hale getirdim seni bunca gururum,
Kudretle dolu bunca avareliğim, seni?
İşildayan mekâna nasıl kapıldım, bilmem,
Ölülerin evleri üstünden geçen gölgem,
Narin yürüyüşüne alıştırıyor beni.*

Paul Valéry / Tercüme : Sabri Esat Siyavuşgil

Kaynakça: Özlem Fedai, Ziya Osman Saba ve Sabri Esat Siyavuşgil’in Şiirlerinde Aidiyet Duygusu ve Mekân Düşüncesi. / Engin Bezci, Bir Başka “Hernani Savaşı” Cemil Meriç’in Hernani Tercümesi, / Büşra Sürgit, Dönemin Edebiyatına Sabri Esat Siyavuşgil’in Mektupları Üzerinden Bir Bakış, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi

